

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

-----o0o-----

**TÌM HIỂU VỀ “ KHẮP” CỦA NGƯỜI THÁI
Ở HUYỆN MƯỜNG LA**

KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HÓA
CHUYÊN NGÀNH VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

SINH VIÊN THỰC HIỆN: NGUYỄN THỊ THƯỜNG
GIẢNG VIÊN HƯỚNG DẪN: NGUYỄN THỊ VIỆT HƯƠNG
TẠ VĂN THÔNG

HÀ NỘI, 2011

LỜI CẢM ƠN

Đầu tiên, em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới cô Nguyễn Thị Việt Hương và thầy Tạ Văn Thông, thầy cô đã hướng dẫn, chỉ bảo cho em trong suốt quá trình thực hiện khóa luận. Em xin chân thành cảm ơn gia đình, các thầy cô trong khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số đã động viên và tạo điều kiện giúp đỡ em hoàn thành khóa luận. Qua đây, em cũng xin gửi lời cảm ơn tới cán bộ và đồng bào Mường xã Tiến Xuân đã nhiệt tình cung cấp tư liệu cho em .

Do trình độ kiến thức chưa sâu, thời gian thu thập tài liệu tại địa phương chưa nhiều, người viết còn nhiều thiếu sót trong bài khóa luận này. Kính mong các thầy cô và các bạn đóng góp ý kiến để công trình đầu tay này được hoàn thiện hơn.

Hà Nội, ngày 10 tháng 5 năm 2011

Sinh viên thực hiện

Nguyễn Thị Thường

MỤC LỤC:

Lời cảm ơn

Mục lục

MỞ ĐẦU **Trang**

1. Lí do chọn đề tài	5
2. Mục đích và nhiệm vụ của đề tài	7
3. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu	8
4. Lịch sử nghiên cứu đề tài	8
5. Phương pháp thực hiện đề tài	11
6. Đóng góp của đề tài	11
7. Bố cục đề tài	12

NỘI DUNG **13**

Chương 1: VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở XÃ TIỀN XUÂN

1.1. Khái quát về người Mường ở xã Tiến Xuân	13
1.1.1. Khái quát về xã Tiến Xuân	13
1.1.2. Dân tộc Mường và quá trình cư trú	19
1.2. Một số đặc điểm cơ bản trong văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiến Xuân	24
1.2.1. Văn hóa mưu sinh	24
1.2.2. Văn hóa vật chất	26
1.2.3. Văn hóa tinh thần	27
1.2.4. Văn hóa xã hội	29

Chương 2: THỰC TRẠNG VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở TIỀN XUÂN SAU KHI SÁP NHẬP HÀ NỘI **36**

2.1. Khái quát về quá trình sáp nhập Hà Nội	36
---	----

2.2. Biến đổi trong văn hóa mưu sinh	37
2.3. Biến đổi trong văn hóa vật chất	41
2.3.1. Nhà ở	41
2.3.2. Trang phục	47
2.3.3. Ẩm thực	49
2.3.4. Phương tiện đi lại	51
2.4. Biến đổi trong văn hóa tinh thần	52
2.4.1. Ngôn ngữ	52
2.4.2. Tín ngưỡng	56
2.4.3. Lễ hội	57
2.4.3. Văn nghệ, trò chơi dân gian	59
2.5. Biến đổi trong văn hóa xã hội	61
2.5.1. Thiết chế xã hội	62
2.5.2. Thiết chế gia đình, dòng họ	65
2.5.3. Hôn nhân, tang ma	68
2.5.4. Tập quán sinh đẻ và nuôi con	72
Chương 3: BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở TIỀN XUÂN	75
3.1. Xu hướng biến đổi của văn hóa truyền thống người Mường ở Tiền Xuân trong điều kiện hiện nay	75
3.1.1. Sự giao lưu và tiếp nhận mạnh mẽ các yếu tố văn hóa mới	75
3.1.2. Sự mai một bản sắc văn hóa dân tộc	78
3.1.3. Xu hướng bảo lưu và khôi phục văn hóa tộc người	80
3.2. Thời cơ và những vấn đề đặt ra đối với văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiền Xuân.	82
3.2.1. Thời cơ	82

3.2.2. Những vấn đề đặt ra đối với văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiền Xuân	85
3.3. Nguyên nhân của sự biến đổi văn hóa Mường	88
3.3.1. Nguyên nhân chủ quan	89
3.3.2. Nguyên nhân khách quan	90
3.4. Giải pháp và kiến nghị nhằm bảo tồn văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiền Xuân	92
3.4.1. Quan điểm chung	92
3.4.2. Những giải pháp cụ thể	94
3.4.3. Một số kiến nghị	99
KẾT LUẬN	104
TÀI LIỆU THAM KHẢO	106
PHỤ LỤC	109

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Sự mai một bản sắc văn hóa của một dân tộc không phải lúc nào cũng tỉ lệ thuận với sự mai một của chính dân tộc đó và càng không đồng nhất với sự phát triển ào ạt của nền kinh tế thị trường. Có những dân tộc, càng phát triển mạnh, thì lại càng mất dần bản sắc của chính mình. Cùng với sự phát triển của đất nước, trong 54 dân tộc sinh sống trên lãnh thổ Việt Nam, dân tộc Mường là một dân tộc có nhiều điều kiện để tiếp cận với trình độ hiện đại. Vì vậy, việc gìn giữ các di sản văn hóa của dân tộc này trong nhịp độ phát triển kinh tế và xã hội mạnh mẽ như hiện nay, chính là giữ lại di sản văn hóa, không những chỉ của người Mường ở Việt Nam mà còn gìn giữ lại một di sản văn hóa vô giá của loài người nói chung.

Cùng trong phạm vi bị cảnh báo về sự mai một văn hóa ấy, văn hóa người Mường ở xã Tiến Xuân, Lương Sơn, Hòa Bình, nay là huyện Thạch Thất, Hà Nội đang đặt ra nhiều vấn đề bởi sự biến đổi ào ạt mang tính “cách mạng” của nó. Căn nguyên của sự biến đổi này, sâu xa là do tác động lâu dài của sự phát triển kinh tế dưới cơ chế thị trường và xu thế đô thị hóa nói chung đang diễn ra mạnh mẽ ở Việt Nam, bắt đầu từ thập niên 80 của thế kỷ trước. Căn nguyên mới nhất nhưng lại tác động mạnh mẽ, là bàn đạp cho sự biến đổi văn hóa của người Mường ở địa phương này chính là những tác động của việc Hà Nội mở rộng địa giới hành chính năm 2008. Xã Tiến Xuân là một trong bốn xã của huyện Lương Sơn, Hòa Bình được sáp nhập về Hà Nội. Nói như vậy không có nghĩa là những biến đổi trong văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiến Xuân đều do ảnh hưởng của việc sáp nhập Hà Nội, mà để thấy rằng, việc trở thành công dân Thủ đô là tiền đề, dấu mốc làm đẩy mạnh sự biến đổi văn hóa của người Mường ở

Tiến Xuân trong luồng biến đổi mạnh mẽ cùng với văn hóa các dân tộc thiểu số ở Việt Nam, dưới tác động của quá trình đô thị hóa, công nghiệp hóa.

Việc một số lượng lớn đồng bào dân tộc thiểu số người Mường ở Hòa Bình về với thủ đô mang lại một hương sắc mới cho mảnh đất nghìn năm văn hiến này nhưng cũng đặt ra không ít những vấn đề đang được các cấp, ngành quan tâm. Đó là làm sao để đồng bào Mường nhanh chóng bắt nhịp, hòa chung với sự phát triển của nhân dân thủ đô nhưng vẫn gìn giữ được những nét đặc sắc riêng của văn hóa bản Mường, tạo sự đa dạng, độc đáo cho bức tranh văn hóa thủ đô.

Thực tế cho thấy, sự biến đổi rầm rộ trong đời sống kinh tế, văn hóa – xã hội của người Mường ở Tiến Xuân sau khi sáp nhập về Hà Nội đúng là một vấn đề đáng lo ngại đối với các nhà quản lý văn hóa nói riêng và những người quan tâm, mong muốn bảo tồn văn hóa Mường nói chung. Việc tìm hiểu, khảo sát sự biến đổi trong văn hóa truyền thống của người Mường sau khi sáp nhập Hà Nội là một việc làm rất cần thiết giúp các nhà quản lý có cơ sở thực tế để hoạch định chính sách phù hợp, vừa giúp người Mường hòa nhập, phát triển kinh tế- xã hội, vừa bảo lưu được nền văn hóa của mình.

Vì vậy, là một sinh viên khoa Văn hóa dân tộc thiểu số của Trường Đại học Văn hóa Hà Nội, đồng thời là một công dân Thủ đô, người viết chọn đề tài tìm hiểu “ *Sự biến đổi văn hóa truyền thống của người Mường tỉnh Hòa Bình cũ sau khi sáp nhập về Hà Nội qua khảo sát ở xã Tiến Xuân-Thạch Thát- Hà Nội*” với mong muốn góp một phần công sức nhỏ bé của mình vào việc giữ gìn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống dân tộc Mường, đóng góp vào mục tiêu

chung của Thủ đô đến năm 2030 là “Xây dựng thủ đô Hà Nội thành đô thị hội nhập bền vững và mang đậm bản sắc dân tộc.”¹

2. Mục đích và nhiệm vụ của đề tài

2.1. Mục đích của đề tài

Thông qua việc khảo sát sự biến đổi của văn hóa truyền thống người Mường tại tỉnh Hòa Bình cũ sau khi sáp nhập về Hà Nội, đề tài nhằm tìm ra xu hướng biến đổi của văn hóa Mường và đề xuất một số giải pháp, kiến nghị bảo tồn và phát huy văn hóa truyền thống Mường trong điều kiện hiện nay. Thông qua đề tài này, người viết hy vọng sẽ đóng góp một phần nhỏ giúp các nhà nghiên cứu và quản lý hoạch định chính sách tham khảo để giải quyết thực trạng mâu thuẫn của thủ đô Hà Nội hiện nay. Đó là làm sao để vừa nhanh chóng giúp người Mường hòa nhập, phát triển, xóa bỏ rào cản chênh lệch về kinh tế-xã hội, vừa bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của mình khi về với thủ đô.

2.2. Nhiệm vụ của đề tài

Để thực hiện mục đích nghiên cứu trên, đề tài cần thực hiện những nhiệm vụ sau:

2.2.1. Khái quát đặc điểm tự nhiên, kinh tế- xã hội của xã Tiến Xuân và phác họa tổng thể diện mạo văn hóa truyền thống của người Mường tại xã Tiến Xuân.

2.2.2. Khảo sát những biến đổi trong văn hóa truyền thống của người Mường ở xã Tiến Xuân sau khi sáp nhập Hà Nội.

Để hoàn thành nhiệm vụ này, đề tài phải xác định mốc thời gian xã Tiến Xuân sáp nhập về Hà Nội, từ đó làm căn cứ đối chiếu sự biến đổi trong đời sống

¹:Mục tiêu của nhiệm vụ quy hoạch chung xây dựng Thủ đô đến năm 2030 và tầm nhìn đến năm 2050 được Thủ tướng chính phủ phê duyệt ngày 22/12/2008 là xây dựng Thủ đô Hà Nội thành đô thị hội nhập bền vững và mang đậm bản sắc dân tộc. (Trang web: Hanoi.gov.vn)

văn hóa người Mường so với trước đó. Tuy nhiên, đề tài cũng không áp đặt mọi sự biến đổi đều từ việc xã sáp nhập Hà Nội mà nó còn là kết quả sự thay đổi có tính chất lâu dài từ trước đó.

2.2.3. Tìm ra một số xu hướng biến đổi của văn hóa truyền thống Mường trong điều kiện hiện nay.

2.2.4. Chỉ ra thời cơ và những vấn đề đặt ra đối với văn hóa truyền thống Mường ở xã Tiến Xuân.

2.2.5. Nêu lên một số nguyên nhân dẫn đến sự biến đổi văn hóa Mường và đề xuất một số giải pháp, kiến nghị nhằm bảo tồn văn hóa truyền thống người Mường ở xã Tiến Xuân.

3. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của đề tài là đời sống văn hóa người Mường ở Tiến Xuân trong truyền thống và thực trạng những biến đổi hiện nay. Thứ hai là những yếu tố tác động tới sự biến đổi văn hóa truyền thống người Mường ở xã Tiến Xuân.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Phạm vi thời gian: Hà Nội chính thức mở rộng địa giới hành chính, sáp nhập 4 xã của huyện Lương Sơn, Hòa Bình và một số địa phương khác vào ngày 1/8/2008. Vì vậy, đề tài chủ yếu khảo sát những biến đổi văn hóa truyền thống người Mường ở xã Tiến Xuân từ năm 2008 đến nay.

Phạm vi không gian: Đề tài tìm hiểu về đời sống văn hóa của người Mường giới hạn tại địa bàn xã Tiến Xuân.

4. Lịch sử nghiên cứu đề tài

Cho đến nay, đã có rất nhiều các công trình nghiên cứu lớn, nhỏ về người Mường ở Việt Nam nói chung và người Mường ở Hòa Bình nói riêng.

Nhóm đề tài tìm hiểu về văn hóa Mường ở Việt Nam được các tác giả, nhà nghiên cứu thực hiện từ rất sớm. Ngay từ năm 1948, bà Jeanne Cuisinier đã viết cuốn “*Người Mường- địa lý nhân văn và xã hội học*” (Viện Dân tộc học Pari, 1948). Đây là một trong những bộ sưu tập dân tộc học công phu lớn nhất về người Mường cho đến nay. Đi tiếp những nẻo đường Jeanne Cuisinier khai phá, các nhà nghiên cứu của Việt Nam cũng có những nỗ lực và đóng góp to lớn, viết nên những công trình khá công phu về người Mường. Cố giáo sư Từ Chi, với trí tuệ uyên thông, ông đã chọn riêng cho mình một lối đi, không lặp lại mọi thao tác trên con đường của người đi trước, ông đã vươn tới những đóng góp bổ sung mới mẻ so với Cusinier, luận giải nhiều điều hấp dẫn khác của văn hóa Mường trong cuốn “*Cạp váy Mường*”. Và với “*Vũ trụ luận người Mường*” của ông, được viết bằng hai thứ tiếng: Việt và Pháp, công trình bất hủ ấy dẫn dắt ta đi qua 12 đêm lễ tang cổ truyền của người Mường tuần tự, tỉ mỉ.

Hội Khoa học xã hội Việt Nam cũng đã hình thành cuốn “*Các dân tộc ít người ở Việt Nam*” (*Các tỉnh phía Bắc*) năm 1978, trong đó diện mạo đời sống cũng được trình bày khá khái quát và đầy đủ.

Cho đến năm 1997, Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn Quốc gia đã có một hồ sơ nghiên cứu khá dày dặn, tuy chưa thật đồng bộ về nền văn hóa Mường, với cuốn sách “*Người Mường ở Việt Nam*”. Đây là kết quả nghiên cứu của nhiều dự án khoa học của các viện thuộc Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn Quốc gia Việt Nam- Viện Dân tộc học, Viện Ngôn ngữ học.

Các công trình nghiên cứu tìm hiểu riêng về văn hóa người Mường ở Hòa Bình, trước tiên chúng ta phải kể đến các công trình của nhà nghiên cứu Trần Từ, tiêu biểu là cuốn “*Người Mường ở Hòa Bình*” năm 1996, (Hội Khoa học lịch sử Việt Nam). Ông đã khái quát diện mạo xã hội truyền thống: chế độ Lang

cun, ruộng Lang, hoa văn cạp váy Mường...và cả thế giới quan của người Mường ở Hòa Bình.

Tiếp nối công trình của nhà nghiên cứu Trần Từ, nhiều nhà nghiên cứu khác tập trung đi sâu vào một khía cạnh trong đời sống văn hóa người Mường ở Hòa Bình. Đó là các tác giả: Đặng Hoàng Hà với đề tài “ *Khẩu vị phổ biến của người Mường ở Hòa Bình*”; Nguyễn Thị Thanh Nga với cuốn “ *Văn hóa truyền thống một số tộc người ở Hòa Bình*”, NXB: Văn hóa dân tộc, 2006, trong đó, văn hóa Mường cũng được nói tới khá rõ; tác giả Bùi Huy Vọng với đề tài “ *Tang lễ cổ truyền người Mường*”, 2010, NXB: Đại học Quốc gia Hà Nội.

Ngoài các công trình nghiên cứu lớn trên, nhiều đề tài Khóa luận tốt nghiệp của các sinh viên trường Đại học Văn hóa Hà Nội cũng quan tâm và nghiên cứu, tìm hiểu Văn hóa truyền thống của người Mường ở Hòa Bình. Đó là các đề tài “ *Bước đầu tìm hiểu tang lễ cổ truyền Mường Bì*”, Bùi Kim Phúc, khoa Văn hóa Dân tộc thiểu số, 1997; “ *Bước đầu tìm hiểu việc khai thác giá trị văn hóa các dân tộc Hòa Bình vào hoạt động du lịch*”, Nguyễn Hồng Thắng, Khoa Văn hóa du lịch, 2001.

Các công trình nghiên cứu trên có đóng góp rất to lớn đối với việc cung cấp một lượng tri thức lớn, cái nhìn tổng thể, sâu sắc về diện mạo đời sống văn hóa truyền thống của người Mường ở Việt Nam nói chung và Hòa Bình nói riêng. Những thông tin mà người viết tham khảo được từ các công trình này là nguồn tư liệu quý báu, giúp người viết có cơ sở tin cậy khi phác họa về văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiến Xuân.

Tuy nhiên, việc tìm hiểu sự biến đổi văn hóa truyền thống của người Mường ở Hòa Bình những năm gần đây, cụ thể là sau khi sáp nhập về Hà Nội năm 2008 chưa được nghiên cứu và có sự quan tâm đúng mức, chưa có công

trình nào tìm hiểu, khảo sát cụ thể sự biến đổi văn hóa của người Mường trong điều kiện này.

5. Phương pháp thực hiện đề tài

- Phương pháp luận chung là dựa trên Chủ nghĩa Mác- Lê Nin, tư tưởng Hồ Chí Minh.

- Phương pháp cụ thể được đề tài sử dụng chủ yếu là phương pháp điều tra, điền dã thực địa, quan sát, phỏng vấn, phân tích, so sánh, đối chiếu.

Trong đó trực tiếp nhất là phương pháp điều tra xã hội học, đề tài xây dựng mẫu phiếu hỏi ý kiến với 24 câu hỏi và 1 câu xin ý kiến đóng góp, tập trung vào hai nhóm vấn đề:

Sự biến đổi văn hoá truyền thống của người Mường sau khi sáp nhập Hà Nội.

Những ý kiến đánh giá về sự biến đổi văn hoá truyền thống và ý kiến đóng góp để bảo tồn và phát huy văn hoá truyền thống của người Mường khi về với thủ đô.

Số lượng phiếu phát ra là 110 phiếu trên địa bàn 18 thôn của xã Tiến Xuân. Đối tượng phát phiếu là người Mường đang sinh sống, làm việc tại xã Tiến Xuân. Số phiếu thu về là 100 phiếu, được xử lý, thống kê, phân tích, đánh giá.

- Để đề tài đảm bảo tính rõ ràng, sâu sắc, người viết còn sử dụng phương pháp phỏng vấn sâu với người dân về đời sống văn hoá của người Mường trong truyền thống và suy nghĩ, quan điểm của họ về văn hoá của dân tộc mình trong điều kiện mới.

6. Đóng góp của đề tài

6.1. Về lý luận

- Phác hoạ diện mạo đời sống văn hoá truyền thống của người Mường tại xã Tiến Xuân.

- Làm rõ thực trạng và các xu hướng biến đổi văn hoá truyền thống của người Mường sau khi sáp nhập Hà Nội.

- Những vấn đề lí luận về quản lý văn hoá: thách thức và thời cơ đối với văn hoá truyền thống Mường sau khi sáp nhập Hà Nội.

6.2. Về giá trị thực tiễn

- Đề tài khảo sát thực trạng biến đổi văn hóa truyền thống của người Mường tại xã Tiến Xuân giúp các nhà nghiên cứu văn hóa và các nhà quản lí của thủ đô có cơ sở thực tế để xây dựng, hoạch định chính sách, giải quyết vấn đề mâu thuẫn giữa việc giúp người Mường một mặt đẩy mạnh phát triển kinh tế, thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa, một mặt vẫn bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa Mường sau khi trở về với thủ đô.

- Đề tài cung cấp tư liệu về đời sống văn hóa của người Mường tại xã Tiến Xuân nhằm khai thác giá trị văn hóa Mường vào hoạt động du lịch.

7. Bố cục đề tài

Ngoài phần mở đầu và kết luận, đề tài gồm 3 chương:

Chương 1: Văn hóa truyền thống của người Mường ở xã Tiến Xuân

Chương 2: Thực trạng văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiến Xuân sau khi sáp nhập Hà Nội

Chương 3: Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của người Mường ở Tiến Xuân

Phân phụ lục gồm:

Phụ lục 1: Nội dung nghị quyết số 15/2008/QH12 về điều chỉnh địa giới hành chính thành phố Hà Nội và một số tỉnh có liên quan.

Phụ lục 2: Phiếu hỏi ý kiến về đời sống văn hóa của đồng bào Mường ở xã Tiến Xuân – Thạch Thất – Hà Nội.

Phụ lục 3: Bảng xử lý số liệu phiếu điều tra về đời sống văn hóa của đồng bào dân tộc Mường tại xã Tiến Xuân- Thạch Thất – Hà Nội

Phụ lục 4: Một vài hình ảnh về đời sống văn hóa của người Mường xã Tiến Xuân

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Trần Bình (2001), *Tập quán hoạt động kinh tế của một số dân tộc ở Tây Bắc Việt Nam*, Nxb: Văn hóa dân tộc.
2. Đoàn Đức Hiếu (2003), *Sự phát triển của cá nhân trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa*, Nxb: Chính trị quốc gia.
3. Lê Như Hoa (2002), *Tiêu dùng văn hóa trong điều kiện Công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước*, Đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ, Bộ Văn hóa thông tin.
4. Phạm Thị Hoa (2002), *Bước đầu tìm hiểu việc khai thác giá trị văn hóa các dân tộc thiểu số Mường – Thái – Dao – Hmông (ở Hòa Bình – Lào Cai) để phục vụ hoạt động du lịch*, Khóa luận tốt nghiệp khoa văn hóa du lịch.
5. Hội Khoa học xã hội Việt Nam (1978), “*Các dân tộc ít người ở Việt Nam*” (Các tỉnh phía Bắc).
6. Trần Thị Lan Hương (2000), *Tác động của phân tầng mức sống vào quá trình phát triển văn hóa nông thôn*, Nxb: Văn hóa thông tin.
7. Nguyễn Thị Thanh Nga (chủ biên) và nhóm tác giả (2006), *Văn hóa truyền thống một số tộc người ở Hòa Bình*, Nxb: Văn hóa dân tộc.
8. Trần Đức Ngôn (chủ nhiệm đề tài) và nhóm tác giả (2004), *Văn hóa truyền thống làng xã ngoại thành Hà Nội dưới tác động của kinh tế thị trường*, Đề tài Nghiên cứu khoa học cấp Bộ, Bộ Văn hóa thông tin.
9. Triệu Thị Nhất (2008), *Văn hóa truyền thống người Dao Đỏ với dự án tái định cư ở xã Hoàng Khai, Yên Sơn, Tuyên Quang*, Khóa luận tốt nghiệp khoa Văn hóa Dân tộc.
10. Bùi Kim Phúc (1997), *Bước đầu tìm hiểu tang lễ cổ truyền Mường Bi*, Khóa luận tốt nghiệp khoa Văn hóa Dân tộc.

11. Nguyễn Ngọc Thanh và nhóm tác giả (2009), *Tác động của đô thị hóa – công nghiệp hóa tới phát triển kinh tế, biến đổi văn hóa xã hội ở Vĩnh Phúc*.
12. Nguyễn Hồng Thắng (2001), *Bước đầu tìm hiểu việc khai thác giá trị văn hóa các dân tộc Hòa Bình vào hoạt động du lịch*, Khóa luận tốt nghiệp khoa Văn hóa du lịch.
13. Lê Ngọc Thắng (2009), *Văn hóa các dân tộc thiểu số vùng Nam Bộ Việt Nam*, Nxb: Đại học Quốc gia.
14. Trần Từ (1996), *Người Mường ở Hòa Bình*, Hội khoa học lịch sử Việt Nam.
15. Trung tâm Khoa học xã hội và nhân văn Quốc gia Việt Nam (1999), *Người Mường ở Việt Nam*, Nxb: Văn hóa dân tộc.
16. Trung tâm Ngôn ngữ và Văn hóa Việt Nam (Nguyễn Như Ý chủ biên) (1998), *Đại Từ điển tiếng Việt*, Nxb: Văn hóa thông tin.
17. Viện khoa học xã hội Việt Nam- Viện Ngôn ngữ học (2003), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb: Văn hóa thông tin.
18. Các trang web: <http://www.baomoi.com>; batdongsan.com; wikipedia.com; Hanoi.gov.vn; thuvienphapluat.vn